

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Навчально-науковий медичний інститут
Кафедра клінічної медицини

СИЛАБУС

нормативної навчальної дисципліни

Основи медико-соціальної реабілітації

(назва дисципліни)

підготовки бакалавра (на базі повної загальної середньої освіти)

(назва освітнього рівня)

спеціальності 227 «Фізична терапія, ерготерапія»

(шифр і назва спеціальності)

освітньої програми « Фізична терапія, ерготерапія»

(назва освітньо-професійної освітньо-наукової/освітньо-творчої програм)

Силабус навчальної дисципліни «Основи медико-соціальної реабілітації» підготовки “бакалавра”, галузі знань — 22 - охорона здоров'я, спеціальності — 227 - фізична терапія, ерготерапія, за освітньою програмою - фізична терапія, ерготерапія.

Розробник: Гайдучик Петро Данилович, кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри клінічної медицини.

Силабус навчальної дисципліни затверджена на засіданні кафедри **клінічної медицини**

протокол № 2 від 7.10.2020 р.

Завідувач кафедри: (Галей М. М.)

І. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
		Нормативна дисципліна
Денна форма навчання	Шифр і назва галузі знань: <i>22 Охорона здоров'я</i>	
	Спеціальність: <i>227 Фізична терапія, ерготерапія</i>	
Кількість годин/кредитів 90/3	Освітня програма: «Фізична терапія, ерготерапія»	Рік навчання: четвертий
		Семестр: восьмий
		Лекції: 20 год.
		Лабораторні:20 год.
ІНДЗ: є	Освітній ступінь: Бакалавр на базі ПЗСО	Самостійна робота: 44 год.
		Консультації: 6 год.
		Форма контролю: залік
Мова навчання		Українська

ІІ. ІНФОРМАЦІЯ ПРО ВИКЛАДАЧА

Викладачі: Гайдучик Петро Данилович кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри клінічної медицини, Haiduchyk.Petro@vnu.edu.ua

Комунікація зі студентами: електронною поштою, на заняттях згідно розкладу, за графіком консультацій і відпрацювань, [Office 365 \(Teams\)](#)

Розклад занять розміщено на сайті навчального відділу ВНУ: <http://194.44.187.20/cgi-bin/timetable.cgi?n=700>

Розклад консультацій. Консультації та відпрацювання проводяться згідно розкладу, що розміщений на дошці оголошень кафедри фізичної терапії та ерготерапії.

III. ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

1. Анотація курсу.

Медико-соціальна реабілітація є однією з наук, які розвивають сучасні підходи до вивчення поняття про реабілітологію як науку; її становлення і розвиток в Україні. Основні види, способи МСР. Реабілітаційний потенціал і реабілітаційний прогноз: поняття, оцінка, реалізація. Організація, порядок і умови визнання особи інвалідом. Індивідуальна програма реабілітації інваліда: зміст, порядок розроблення та реалізації. Медична реабілітація інвалідів: поняття, зміст, нормативна правова база. Професійна реабілітація інвалідів: поняття, зміст, нормативна правова база. Соціальна реабілітація інвалідів: поняття, зміст, нормативна правова база. Особливості реабілітації інвалідів молодого віку. Проблеми реабілітації інваліда та механізми їх вирішення. Зарубіжний досвід реабілітації інвалідів. людської особистості і характеризуються значними успіхами в цілісному вивченні та розумінні людини. Сучасна медико-соціальна реабілітація має в своєму арсеналі солідний методологічний та методичний апарат, тому навчальний курс займає чільне місце серед дисциплін практичної підготовки фахівця-реабітолога. Її специфічним предметом є дослідження патологічних психічних станів і процесів в їх соматичних проявах та психологічні прояви і наслідки патологічних соматичних процесів в їх соматичних процесів і явищ.

2. Пререквізити (попередні курси, на яких базується вивчення дисципліни): Професійна етика, деонтологія та психологія спілкування, Нормальна анатомія людини (за професійним спрямуванням), Нормальна фізіологія людини (за професійним спрямуванням), Основи медичних знань і медична термінологія, основи медичних знань та медична термінологія.

Постреквізити (дисципліни, для вивчення яких потрібні знання, уміння і навички, що здобуваються після закінчення вивчення даної дисципліни): навчальні дисципліни, які вивчаються в магістратурі.

3. Мета і завдання навчальної дисципліни:

Мета курсу – Метою викладання навчальної дисципліни «Основи медико- соціальної реабілітації» є – опанування студентами основ знань з питань інвалідності, медико-соціальної експертизи (МСЕ) та медико-соціальної

реабілітації (МСР) з метою інтеграції та успішної соціалізації інвалідів з вадами у суспільство. навчити студентів використовувати навчальний матеріал у конкретних умовах педагогічної ситуації, ознайомити з методами реабілітації хворих, особливостям складання ІПР та визначення РП при найбільш розповсюджених захворюваннях у пацієнтів, що дозволить

розробити шляхи їх соціалізації, адаптації та інтеграції у суспільство

4. Результати навчання.

ЗК 01. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності. ЗК 02. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів). ЗК 03. Навички міжособистісної взаємодії. ЗК 04. Здатність працювати в команді. ЗК 05. Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети. ЗК 08. Здатність планувати та управляти часом. ЗК 11. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями. ЗК 12. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. ЗК 13. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо. ЗК 14. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства.

СК 01. Здатність пояснити пацієнтам, клієнтам, родинам, членам міждисциплінарної команди, іншим медичним працівникам потребу у заходах фізичної терапії, ерготерапії, принципи їх використання і зв'язок з охороною здоров'я. СК 04. Здатність враховувати медичні, психолого-педагогічні, соціальні аспекти у практиці фізичної терапії, ерготерапії. СК 07. Здатність допомогти пацієнту/клієнту зрозуміти власні потреби, обговорювати та пояснювати зміст і необхідність виконання програми фізичної терапії та ерготерапії. СК 11. Здатність адаптувати свою поточну практичну діяльність до змінних умов. СК 12. Здатність надавати долікарську допомогу під час виникнення невідкладних станів. СК 13. Здатність навчати пацієнта/опікунів самообслуговуванню/догляду, профілактиці захворювань, травм, ускладнень та неповносправності, здоровому способу життя. СК 14. Здатність знаходити шляхи постійного покращення якості послуг фізичної терапії та ерготерапії.

ПР 1. Демонструвати готовність до зміцнення та збереження особистого та громадського здоров'я шляхом використання рухової активності людини та проведення роз'яснювальної роботи серед пацієнтів/клієнтів, членів їх родин, медичних фахівців, а також покращенню довкілля громади. ПР 4. Застосовувати у професійній діяльності знання біологічних, медичних, педагогічних та психосоціальних аспектів фізичної терапії та ерготерапії. ПР 10. Здійснювати заходи фізичної терапії для ліквідації або компенсації рухових порушень та активності (**додаток 2**). ПР 11. Здійснювати заходи ерготерапії для ліквідації або компенсації функціональних та асоційованих з ними обмежень активності та участі в діяльності. ПР 15. Вербально і невербально спілкуватися з особами та групами співрозмовників, різними за віком, рівнем освіти, соціальною і професійною приналежністю, психологічними та когнітивними якостями тощо, у мультидисциплінарній команді. ПР 16. Проводити інструктаж та навчання клієнтів, членів їх родин, колег і невеликих груп.

5. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Усього	у тому числі				
		Лекції	Лабор.	Самост. роб.	Конс.	Форма контролю/ бали
Змістовий модуль 1. Медико-соціальна реабілітація - основа інтеграції інвалідів у суспільство.						
Тема 1 Соціальна реабілітація - основа інтеграції інвалідів у суспільство	15	2	4	8	1	ДС, ДБ, Т,Р / 6
Тема 2. Соціалізація, адаптація, інтеграція пацієнтів з обмеженими можливостями здоров'я	15	2	4	8	1	ДС, ДБ, Т / 6
Тема 3. Особливості соціально-психологічної реабілітації хворих	15	4	2	8	1	ДС, ДБ, Т,Р / 6
Разом за модулем 1.	45	8	10	24	3	18
Змістовий модуль 2. Реабілітація як медико-соціальна проблема.						
Тема 4. Експертний діагноз: поняття, характеристика	15	4	2	8	1	ДС,Р / 6
Тема 5. Медична реабілітація інвалідів: поняття, сутність, організація. Абілітація інвалідів: поняття, характеристика	15	4	4	6	1	ДС, ДБ, Р / 6
Тема 6. Професійна реабілітація і її роль у соціальній інтеграції інваліда	15	4	4	6	1	ДС, ДБ, Р / 6
Разом за модулем 2	45	12	10	20	3	18
Види підсумкових робіт						Бал
Модульна контрольна робота № 1						30
Модульна контрольна робота № 2						30
ІНДЗ						4
Всього годин	90	20	20	44	6	100

6. Завдання для самостійного опрацювання:

1. Медико-соціальна реабілітація як наука.
2. Місце медико-соціальної реабілітації в системі наукових знань..
3. Медико-соціальна реабілітація як область професійної діяльності фізичного терапевта.
4. Міжнародне право про реабілітацію інвалідів. Реабілітація як форма соціального захисту інвалідів.
5. Необхідність науково обґрунтованих принципів і методів практичної роботи фізичних терапевтів та ерготерапевтів.
6. Реабілітаційний прогноз. Фактори його визначення: особливості хвороби та її наслідків, реабілітаційний потенціал, соціальнопсихологічні та соціально-правові особливості.
7. Центри реабілітації інвалідів.
8. Соціально-психологічні аспекти взаємин осіб з обмеженими можливостями та здорових людей.
9. Типи соціально-психологічної адаптації інвалідів.
10. Формування доступною для інвалідів середовища життєдіяльності.
11. Поняття реабілітаційної індустрії.
12. Моделі інвалідності: медична, політична, модель незалежного життя, медико-соціальна. Особливості реабілітаційної допомоги обраній в залежності від переважання тієї, чи іншої моделі інвалідності.
13. Структурно-функціональні моделі реабілітаційних установ. Основні цілі та завдання реабілітаційних установ
14. Перспективи розвитку медико-соціальної реабілітації в Україні

IV. ВИДИ (ФОРМИ) ІНДИВІДУАЛЬНИХ НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ ЗАВДАНЬ (ІНДЗ)

Індивідуальне навчально-дослідне завдання виконується на основі знань, умінь та навичок, одержаних під час практичних занять, самостійної роботи, використовуючи сучасні навчальні, науково-методичні напрацювання, розробити індивідуальну програму реабілітації із застосуванням засобів фізичної терапії та ерготерапії, враховуючи етап реабілітації. Форми виконання: доповідь, створення презентацій, складання блок-схем, таблиць.

V. ПОЛІТИКА ОЦІНЮВАННЯ

Загальна оцінка за курс складається як сума оцінок за кожен з двох

модулів: поточне тестування (лабораторні заняття, самостійна робота); контрольні роботи наприкінці кожного змістового модуля. Оцінювання здійснюється за 100-бальною шкалою ECTS.

Модуль I передбачає перевірку якості засвоєння теоретичного і практичного матеріалу змістовного модуля, виконання лабораторних робіт безпосередньо на заняттях. Загальна кількість тем цього модуля становить 3 і передбачає проведення 5 лабораторних занять.

Модуль II передбачає перевірку якості засвоєння теоретичного матеріалу змістовного модуля, виконання лабораторних робіт безпосередньо на заняттях. Загальна кількість тем цього модуля становить 3 і передбачає проведення 5 лабораторних занять.

Лабораторні заняття модулів оцінюються максимум у 6 балів:

6 бали виставляється, якщо студент ґрунтовно і повно викладає вивчений матеріал щодо особливостей користування технічними засобами й організації психодіагностики, практично точно виконує передбачені навички.

5 балів виставляється, якщо студент дає відповідь, що задовольняє ті вимоги, що й на 6 балів, але допускає деякі незначні неточності.

4 бали виставляється, якщо студент дає відповідь, що задовольняє ті вимоги, що й на 5 балів, але допускає деякі практичні помилки.

3 бали виставляється, якщо студент виявляє знання і розуміння основних положень, але викладений матеріал не досить послідовно і допускає деякі помилки, але вміє робити узагальнення, подавати основні тези, практичні навички виконує з незначними похибками.

2 бали виставляється, якщо студент виявляє знання і розуміння основних положень, але викладений матеріал не досить послідовно і допускає деякі помилки, але вміє робити узагальнення, подавати основні тези з незначними помилками, практичні навички виконує з суттєвими похибками

1 балів виставляється, якщо студент виявляє слабкі знання і розуміння основних положень, викладає матеріал не послідовно і допускає суттєві помилки, але не вміє робити узагальнення.

0 виставляється, якщо студент не виявляє знань з вивченого матеріалу.

ІНДЗ оцінюється максимальною кількістю балів - 4.

4 балів отримує студент, який розкрив тему роботи, яка має самостійний і творчий характер. Тема повністю розкрита використовував основну і додаткову літературу. Обсяг відповідає нормі (15 – 20 слайдів). Під час презентації студент орієнтується у матеріалі, висловлює власне ставлення до визначеної проблеми. Матеріал подано логічно і своєчасно.

3 бали отримує студент, який розкрив тему самостійної роботи за всіма

пунктами плану, використав більшість рекомендованої літератури. Матеріал подано логічно. Обсяг відповідає встановленій нормі. Під час захисту студент вільно володіє і орієнтується у матеріалі, висловлює власне ставлення до питання. Матеріал поданий не своєчасно.

2 балів виставляється студенту, який тему роботи розкрив фрагментарно, не повністю (висвітлено не всі пункти плану, матеріал подано стисло). Використано недостатню кількість літературних джерел. Матеріал побудовано не логічно.

1,5 бали отримує студент, який розкрив незначну частину матеріалу (декілька пунктів плану), використав недостатню кількість літературних джерел. Відсутня логіка подачі матеріалу, а також порушена цілісність системи знань.

1 бал – студент роботу написав формально, стисло, не своєчасно. 0 – студент роботу не підготував.

У кінці вивчення навчального матеріалу модуля викладач виставляє одну оцінку за аудиторну та самостійну роботу студента як середнє арифметичне з усіх поточних оцінок за ці види роботи. Цю оцінку викладач трансформує в **рейтинговий бал за роботу протягом семестру**. Таким чином, максимальний рейтинговий бал за роботу протягом семестру може становити **40**.

Модульний контроль передбачає перевірку підсумкових знань і вмінь студентів шляхом написання модульних контрольних робіт. Оцінка з виставляється за виконання студентом 2 контрольних робіт (по кожному із змістових модулів), які передбачають перевірку теоретичних знань. Контрольні роботи оцінюються за 30-бальною шкалою.

Критерії оцінювання модульного / підсумкового тесту: оцінка **“відмінно”** відповідає 27-30 балам, ставиться за відмінне написання підсумкової / модульної контрольної роботи; оцінка **“добре”** відповідає 22-26 балам, ставиться за хороше написання підсумкової / модульної контрольної роботи; оцінка **“задовільно”** відповідає 18-21 балам, ставиться за задовільне написання підсумкової / модульної контрольної роботи; оцінка **“незадовільно”** відповідає

1-17 балам, ставиться за незадовільне написання підсумкової / модульної контрольної роботи.

У разі наявності документа, що засвідчує навчання на сертифікованих курсах, онлайн-курсах, які дотичні до тем дисципліни, можливе зарахування певної кількості годин, відповідно до [Положення про визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті у Волинському національному університеті імені Лесі Українки](#)

У разі недотриманням студентом засад академічної доброчинності -

сукупності етичних принципів та визначених законом правил, якими керуються учасники освітнього процесу під час навчання, викладання і провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень, оцінювання роботи не буде відбуватись (!). Списування під час контрольних робіт заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів). Мобільні пристрої дозволяється використовувати лише під час он-лайн тестування та підготовки практичних завдань під час заняття. ***Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти*** передбачає:

- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей);
- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації.

Політика щодо дедлайнів та перескладання: Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (75% від можливої максимальної кількості балів за вид діяльності балів). Перескладання модулів відбувається за наявності поважних причин.

Політика щодо відвідування: Відвідування занять є обов'язковим компонентом процесу здобування освіти. За об'єктивних причин навчання може відбуватись в он-лайн формі за погодженням із керівництвом Університету.

V. ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ

Залік здійснюється провідним викладачем, має на меті перевірку рівня знань студента під час виконання тестових завдань. Оцінювання знань студентів здійснюється за результатами поточного й модульного контролю. При цьому завдання із цих видів контролю оцінюються в діапазоні від 0 до 100 балів включно. У випадку незадовільної підсумкової оцінки студент складає залік у формі **усного опитування чи тестування**. При цьому бали, набрані за результатами модульної контрольної роботи, анулюються.

Студенту, який з навчальної дисципліни має семестровий рейтинговий бал 60 і вище, підсумкова оцінка може бути виставлена автоматично .

Перелік питань до заліку

1. Предмет, структура і методи медико-соціальної реабілітації
2. Напрямки медико-соціальної реабілітації: медичні, психолого-педагогічні, професійні, соціальні.
3. Медичний напрямок реабілітації: поняття, зміст, нормативно-правова база, установи та організації, які її здійснюють.
4. Соціальний напрям реабілітації: поняття, зміст, нормативно-правова база, установи та організації, які її здійснюють.
5. Психологічний напрям реабілітації як комплекс заходів, спрямованих на подолання психологічних наслідків захворювання, травми.
6. Поняття особистості в соціальній психології.
7. Психосоціальні фактори, що впливають на поширеність, захворюваність і смертність від психосоматичних захворювань.
8. Спілкування як соціальнопсихологічний феномен. Зміст та функції спілкування.
9. Спілкування як соціальний зв'язок. Міжособисте сприймання і взаєморозуміння.
10. Сучасне уявлення про інвалідність.
11. Причини, поширеність, показники інвалідності, методика їх обчислення і оцінки.
12. Моделі інвалідності, їх зміст та відмінні особливості.
13. Інвалід: визначення поняття, правове закріплення.
14. Критерії визначення інвалідності.
15. Класифікація порушень основних функцій організму і її значення при визначенні інвалідності.
16. Класифікація порушень основних категорій життєдіяльності та їх значення при визначенні інвалідності.
17. Етапи становлення і розвитку інституту медико-соціальної експертизи в Україні.
18. Державні установи медико-соціальної експертизи: рівні, структурна побудова, нормативно-правова база діяльності.
19. Медико-соціальна експертна комісія (МСЕК): структура, основні

завдання та напрямки діяльності.

20. Медико-соціальна експертиза: визначення, мета, завдання, етапи, нормативно- правова база.

21. Права інвалідів на медико-соціальну експертизу та реабілітацію, і їхзакріплення в законодавстві України.

22. Порядок направлення громадян на медико-соціальну експертизу.

23. Порядок оскарження рішення медико-соціальної експертизи.

24. Підстави для визнання громадянина інвалідом. Терміни та порядокпереогляду інвалідів.

25. Групи інвалідності: характеристика, зміст, терміни переогляду.

26. Медико-соціальні проблеми інвалідів та їх сімей.

27. Індивідуальна програма реабілітації інваліда: визначення, принципиформування, структура, етапи розробки і реалізації.

28. Індивідуальна програма реабілітації інваліда як міра соціального захисту і технологія соціальної інтеграції інваліда.

29. Структура, особливості змісту і реалізації індивідуальної програмиреабілітації дитини-інваліда.

30. Структура, зміст та особливості індивідуальної програмиреабілітації інвалідів - осіб молодого віку.

31. . Специфічні особливості індивідуальної програми реабілітаціїінваліда - особи похилого віку.

32. Роль фахівця соціальної роботи в розробці і реалізаціїіндивідуальної програми реабілітації інваліда.

33. Реабілітація: визначення поняття, види, мета, принципи.

34. Реабілітація та абілітація: поняття, відмінні риси.

35. Медико-соціальна реабілітація інваліда: поняття, мета, напрямки таїх зміст.

36. Медичний напрям медико-соціальної реабілітації інвалідів:сутність і види.

37. Професійний напрямок медико-соціальної реабілітації інвалідів: сутність та зміст.

38. Соціальні заходи реабілітації інвалідів: сутність та зміст.

39. Об'єкти і суб'єкти медико-соціальної реабілітації інвалідів: поняття,характеристика.

40. Досвід установ соціальної сфери з організації медико-соціальної реабілітації інвалідів.

41. Установи, які здійснюють медико-соціальну реабілітацію інвалідів:номенклатура, законодавча база, організація та напрямки діяльності.

42. . Особливості організації і проведення медико-

соціальної реабілітації дітей-інвалідів.

43. Роль фахівця соціальної роботи в реалізації прав інвалідів на медикосоціальну експертизу і медико-соціальну реабілітацію.

44. Роль громадських організацій в організації і проведенні медикосоціальної реабілітації інвалідів.

45. Державні програми в сфері соціального захисту і соціальної інтеграції інвалідів.

46. Зарубіжний досвід медико-соціальної реабілітації інвалідів: моделі, законодавча база різних країн.

Поточний контроль (маx = 40 балів)						Модульний контроль (маx = 60 балів)		Загальна кількість балів	
Модуль 1			Модуль 2			ІНДЗ	МКР 1 30 балів		МКР 2 30 балів
Т 1	Т 2	Т 3	Т 4	Т5	Т 6	4	60		100
6	6	6	6	6	6				

VII. ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ШКАЛИ ECTS НА НАЦІОНАЛЬНУ ШКАЛУ

Переведення оцінки шкали ECTS на національну шкалу здійснюється
за:

Шкалою оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка
90-100	Зараховано
82-89	
75-81	
67-74	
60-66	Незараховано
1 – 59	

VIII. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Ануфрієва Н.М. Соціальна психологія: Навч.-метод. посіб./ Н.М. Ануфрієва, Т.М. Зелінська, Н.О. Єрмакова – К.: Каравелла, 2009. – 216 с.
2. Власова О.І. Соціальна психологія організацій і управління. Підручник / О.І. Власова – К.: ТОВ «Кондор», 2010. – 398 с.
3. Волянська О.В. Соціальна психологія: Навч. посіб. / О.В. Волянська, А.М. Ніколаєвська – К.: «Знання», 2008. – 275 с
4. Циба В.Т. Соціальна психологія: Навч. посіб. / В.Т. Циба, Ю.Ж. Шайгородський. – Полтава, Дивосвіт, 2009. – 335 с
5. Крушельницька Я. В. Фізіологія і психологія праці : підручник / Я. В. Крушельницька. – Київ : КНЕУ, 2014. – 463 с.
6. Плахтій П. Д. Фізіологія та психологія праці : курс лекцій / П. Д. Плахтій, А. М. Савчук. – Кам'янець-Подільський : Медобори-2006, 2014. – 351 с.

Додаткова

7. Москаленко В.В. Соціальна психологія: Підруч. для вузів / В.В. Москаленко – К.: Центр учбової літератури, 2005. – 624 с.
8. Орбан-Лембрик Л.Е. Соціальна психологія: Навч. Посіб. / Л.Е. ОрбанЛембрик – К.: Академвидав, 2005. – 448 с